

«Estic convençuda que hi ha tot un àmbit d'experiència,
de coneixement, que només té la poesia.»

Maria-Mercè MARÇAL

La desaparició de la veu poètica marçaliana ha estat una de les pèrdues més sentides de les darreres dècades en el món de les lletres catalanes. I no n'hi ha per menys, perquè l'originalitat, la modernitat i la singularitat de la seva obra, tant pel que fa a la forma com al contingut, va ser un revulsiu per a la nostra literatura en una grisa època de transició i ha acabat constituint un referent indispensable per a la poètica catalana. Així doncs, no podia ser d'altra manera i una ja clàssica i solvent revista de poesia com *Reduccions* ha commemorat el desè aniversari del traspàs de Maria-Mercè Marçal amb un record en forma de monogràfic, un número doble que respecta el tradicional format de la revista conjugant textos, traduccions i estudis.

Els textos comencen amb l'aportació de la mateixa poeta, perquè Lluïsa Julià ens regala «Set autògrafs» pertanyents al fons de Marçal dipositat a la Biblioteca de Catalunya, set versions primerenques de poemes inclosos en diversos poemaris de Marçal, i que tenen el valor d'ajudar-nos a analitzar i comprendre el procés creatiu de l'autora d'Ivars d'Urgell. A més es presenten en format documental, en imatge que reproduïx la lletra de la mateixa autora. Al marge del monogràfic, completen aquest apartat de textos poemes de Jordi Pàmias, Anna Montero, Josep Lluís Badal, Pep Julià i Pilar Cabot, unes aportacions ben triades de veus sòlides i personalíssimes del saturat panorama poètic actual.

L'apartat de les traduccions s'inicia amb una veu que brilla amb llum pròpia dins d'aquest volum: Lluís Calvo, que tradueix peces d'Anne Sexton. Tots dos noms enceten un trio de parelles que tenen molt a veure amb Marçal, amb la seva recerca personal i la consegüent incorporació de veus foràries a la nostra literatura. Tot seguit, Monika Zgustova tradueix Marina Tsvetàieva i Begoña Capllonch s'ocupa de Louise Labé. Són bones mostres de traducció, una pràctica que Marçal havia realitzat amb èxit i aplaudiments per part de lectors i crítics, i que ens proporciona uns referents importats per a la tradició poètica femenina.

Josep Maria Sala-Valldaura és el director responsable de la secció d'estudis i comentaris, i ell mateix en fa l'obertura donant base empírica a l'experiència marçaliana, justificant l'èxit i la bona acollida de la seva poesia i explicitant una preexistent necessitat per part de la societat catalana, àvida aleshores d'una veu nova i singular que vingués a trontollar el seu món, allora que a omplir-lo de vida i, per tant, d'una profunda reflexió de contingut.

És molt destacable l'article de Lluís Calvo, «Maria-Mercè Marçal o la fusió dels pols: cos, alteritat, desig» (p. 90-119), que transcorre com si res entre els elements bàsics de la poesia de Marçal i els confronta amb la seva recepció en el conjunt de la nostra literatura, allora que rastreja també la petja del seu missatge en la societat catalana. Constata Calvo que l'esforç de Marçal per superar les mancances amb què es trobà la seva aventura creativa no fou, ni de bon tros, compensat per una crítica que esbiaixà interessadament la seva veu, minimitzant-la i reduint-la a la categoria de «veu femenina», i assegurant-se que un missatge que havia aconseguit traspasar la primera línia, amb un nombre considerable de lectors i seguidors fidels, es reduís així a un sol dels possibles i múltiples registres de la poesia mar-

çaliana: el de la reivindicació. Lluís Calvo denuncia explícitament la ignorància per part de crítics i estudiosos d'aquest esforç creatiu que malda per recuperar una tradició femenina pròpia obrint-la a una nova realitat, més adient amb els aires del segle xx, que abasta temes nous, sense precedents fins al moment (el cos femení, la maternitat, l'amor lèsbic), i que, a més, és capaç de fer-ho amb serietat, des del rigor clàssic i amb una dosi important de valentia.

També són significatives les aportacions de Susanna Rafart i Pilar Godayol, que coincideixen amb Calvo en la negació persistent d'un sistema patriarcal que no veu res més que allò que li interessa de veure. Rafart ho anuncia ja des del títol: «Les poetes venim a morir. Aproximació a l'obra poètica de Maria-Mercè Marçal» (p. 120-137). D'acord amb aquesta divisa es recrea amb elegància entre els versos de Marçal, escodrinya pels racons de l'alteritat i reivindica la creació d'un llenguatge personal i alhora útil, el qual esdevé un precedent indiscutible per a les poetes que vénen darrere. Rafart no s'està tampoc de descobrir-nos alguns dels esculls més amagats d'una poètica carregada de dobles sentits i amarada de referents clàssics –tan escaients amb la formació de la poeta de l'Urgell–, però també d'altres de més propers i tan essencials com el de Joan Maragall. Al seu torn, a «Entre Atenea i la Medusa: les mares literàries de Maria-Mercè Marçal» (p. 190-206) Pilar Godayol parteix d'una dualitat poètica marçaliana per fer un recorregut pels referents femenins en la seva poesia. L'article il·lustra perfectament l'esforç de Marçal per construir una tradició literària femenina, un canón en el qual pouar, i que ella anà a cercar primer pel camí de la investigació –recuperant algunes veus oblidades com Isabel de Villena, Maria de Castella, Maria-Antònia Salvà, Clementina Arderiu i Rosa Leveroni–, però també enllustrant veus que ella redescobreix i redimensiona, com ara Helena Valentí, Montserrat Roig i Maria Aurèlia Capmany. D'aquesta manera totes elles aconseguen brillar una mica més des de la nova òptica que els proporciona la mirada atenta i desacomplexada de Marçal. Godayol repara també en la incorporació de noves veus a aquesta construcció del canón literari femení i repassa les visites de Marçal a Renée Vivien, Gabrielle-Sidonie Colette, Anna Akhmàtova i Marina Tsvetàieva, i n'elogia les traduccions.

Rosa Delor i Laura Borràs s'endinsen en els sempre sibil·lins i intricats terrenys del paratext. Delor fa una «Primera aproximació a la poesia de Maria-Mercè Marçal» (p. 138-189), advertint el lector que s'hi acostava des de la perspectiva exclusiva del text, remarcant que mai no va conèixer ni tenir cap relació amb Marçal (a diferència de moltes de les persones que han escrit sobre la seva obra) i acotant la seva anàlisi del paratext a *Llengua abolida* (2000), ja que conforma un recull de poemaris que esdevenen obra closa. Exclou doncs de la seva primera anàlisi tant la prosa com el darrer poemari inacabat (*Raó de cos*, 2001). L'estudi va desgranant els secrets del paratext marçal·lià des de *Cau de llunes* (1976) fins a *Desglaç* (1989): divises, endreces, títols, frontispicis, pròlegs, citacions d'altres poetes i simbologia marçaliana són analitzats al detall en un intent de despullar el text del seu embolcall fins a les darreres conseqüències. D'altra banda, Laura Borràs se cenyeix exclusivament a l'anàlisi d'un dels llibres («*La germana, l'estrangera*: continuïtats i ruptures en Maria-Mercè Marçal», p. 241-261), que és el més valent de Marçal i també el més desafortunat pel que fa a la crítica, la qual s'ha entestat a fer lectures absurdes i esbiaixades d'un text que és prou clar i que tenia com a precedent la també desafortunada edició de *Terra de mai* (1982). La intertextualitat, doncs, és el punt de partida de l'anàlisi que desvetlla l'esforç de construcció del text marçal·lià a partir dels seus referents personals i literaris, així com de les influències literàries d'altres, un exercici dual, perquè no només implica l'autora, sinó que obliga també el lector a esforçar-se en un procés de descodificació del text tenint en compte l'embolcall i les relacions (paratextos i intertextos), per tornar, finalment, a una nova construcció del sentit.

Més acostada al contingut, Anna Montero ressegueix l'imaginari poètic de Marçal i analitza la construcció d'una simbologia pròpia en els seus dos primers llibres: «La triple lluna i el mirall. *Cau de llunes* i *Bruixa de dol*» (p. 230-240). En la mateixa línia Francesc Codina intenta combinar i explicar la relació entre el fons i la forma a «Fúria i forma. Una aproximació a la poètica de Maria-Mercè Marçal» (p. 218-229) i Joan-Elies Adell s'encara, per contra, amb el darrer recull de poemes de Marçal a «Quan el cos dona la raó» (p. 262-273), un dels millors llibres de l'autora malgrat el seu caràcter d'inacabat, i

que a judici de molts –no sembla tenir-ho tan clar Joan Elies Adell–, obria un nou cicle en la poesia marçaliana.

Marie-Claire Zimmermann i Laia Climent fan la lectura de poemes concrets: «Lectura d'un poema de *Desglaç: l'art de Maria-Mercè Marçal*» (p. 274-286) i «'La dona de Lot'. Anàlisi d'un poema de Marçal» (p. 287-298), respectivament. Només Dolors Udina, amb «L'altra mirada que perfà la pròpia: Maria-Mercè Marçal com a traductora» (p. 207-217), s'acosta a un altre gènere per donar uns apunts sobre les traduccions de Marçal. Encara que faci referència a alguns textos en prosa, la poesia hi té sempre una part important i un pes específic a assenyalar en les traduccions de Marçal, com bé demostra Udina.

En conjunt el volum de *Reduccions* és de referència obligada per a tots aquells que es vulguin acostar a l'obra de Maria-Mercè Marçal des d'una òptica actual, els ajudarà a trobar-ne els referents essencials, els estalviarà el·lipsis i circumloquis enutjosos d'una crítica malintencionada, però –i sobretot– els indicarà el camí de la lectura del text per ell mateix, el qual és, en definitiva, el de l'experiència que du al coneixement d'una de les autores més importants de la literatura catalana del segle xx.